

Leden 2026

Nová realita mezinárodních vztahů: Chtějí ještě Češi patřit na Západ?

Karel Sál
Shrnutí

Kroky administrativy Donalda Trumpa na mezinárodní scéně vyvolaly mnoho emocí. Ať už jde o novou politiku cel, omezení USAID, tlak na Írán a podporu Izraele, či o novou bezpečnostní strategii zveřejněnou na podzim 2025. Nyní už nikdo nemůže být na pochybách, že americká politika, a s ní i mezinárodní řád, stojí před zásadní změnou, možná největší od druhé světové války. Reakce na novou situaci obvykle zahrnují prvotní šok, následovaný hněvem, vyjednáváním, depresí a nakonec smířením. V České republice se nyní nacházíme někde mezi druhou a třetí fází a současná situace vyvolává více otázek než odpovědí. Například: kam směřujeme a co je naším cílem? Je Evropa skutečně v úpadku? Je pro Evropu největší hrozbou putinovské Rusko, nebo zaostávání ve vědecko-technické revoluci? Jak by se měla Česká republika postavit k proměnám mezinárodního řádu a měla by Babišova vláda posilovat euroatlantickou vazbu? To jsou témata, která probereme v tomto paperu.

Hlavní body

- Trumpova éra urychlila hlubší změny globálního řádu, které přesahují jednu administrativu a budou formovat mezinárodní politiku i nadále.
- Západ nemizí, ale proměňuje se, s rostoucím důrazem na národní zájmy, bezpečnost a strategickou autonomii.
- Česká republika musí aktivně reagovat, nikoli pasivně čekat na návrat starých jistot, a jasně definovat svou roli v měnícím se světě.

Mystický Západ a konec polistopadového režimu

Nikdo nikdy neví, v jaké době právě žije. Periodizace historických událostí totiž probíhá ex post. Stejně jako bezzemek v lucemburských Čechách 14. století netušil, že doba, ve které se lopotí v potu tváře na panském poli, se jednou bude nazývat vrcholným středověkem a zlatým věkem českých zemí, současný obyvatel České republiky nemá tušení, jak se za několik stovek let bude označovat první polovina 21. století.

Proto si musíme vystačit s vlastním pozorováním a zkušenostmi, které nám přineslo století minulé. Zatímco 20. století můžeme při únosné míře zjednodušení rozdělit zhruba na šest období ohraničených velkými světovými konflikty — Belle époque (1900–1914), první světová válka (1914–1918), meziválečné období (1918–1939), druhá světová válka (1939–1945), studená válka (1946/1947–1991) a globalizační období (1992–2000) — u první čtvrtiny 21. století (2001–2025) máme „světových zlomových okamžiků“ prozatím relativně málo.

Za stěžejní události ovlivňující Českou republiku a širší euroatlantický prostor bychom mohli zmínit útoky na WTC z 11. září 2001, islamistické teroristické útoky ve Španělsku (2004), Velké Británii (2005), Francii (2015) a Německu (2016), pandemii covid-19 (2020–2022) a také válku na Ukrajině (2014/2022–dosud). Jenže orientace na války a velké mezinárodní krize je optikou výsostně konfliktního 20. století, a jak ukážeme, je pro naše potřeby omezená a zastaralá.

Pro budoucnost a pro chápání naší doby budou pravděpodobně mnohem důležitější jiné události — ty, které již třeba dávno proběhly, ale jejich vliv či důsledky se zatím plně neprojeví, nebo zatím nedokážeme pochopit jejich souvislosti a oddělit příčiny od důsledků. Pokud se podíváme na současnou „západní společnost“, můžeme usuzovat, že při zpětném pohledu bude mimořádně významným rokem rok 2006 a založení Facebooku, tedy krok, který vyvolal zásadní změny v informační společnosti.

Dalšími signifikantními událostmi patrně budou plné propuknutí demografické krize ve vyspělých zemích ve 20. letech 21. století, úpadek stran ze sociálnědemokratické rodiny, celkový rozpad tradičních stranických systémů doprovázený zvyšující se volební účastí¹ v liberálních demokraciích a světové deglobalizační tendence spojené s deindustrializací USA a EU. Změny, kterým v současnosti čelíme, jsou mnohem hlubšího charakteru než známé hrozby konvenční války či virových epidemií. Lidstvo stojí na prahu nové éry, která však vyžaduje i nový úhel pohledu.

S tím souvisí i skutečnost, že zastaralá optika, skrze kterou se díváme na současné světové dění, zásadně ovlivňuje, jakým událostem přisuzujeme největší váhu, a přirozeně také to, jak je hodnotíme. Například druhé zvolení Donalda Trumpa do čela USA lze interpretovat velmi rozdílně.

Pokud použijeme radikálně liberální vidění světa, Trump ztělesňuje to nejhorší, co se Spojeným státům a Západu mohlo stát. Spojení rasistů, xenofobů, islamofobů, homofobů a transfobů, křesťanských fanatiků, „rednecků“ a frustrovaných bílých mužů v USA podle této optiky vytváří novou diktaturu, která demontuje vše, co dělá Spojené státy svobodnou zemí. V tomto pojetí je Trump novodobým Hitlerem, který „vytváří fašistický režim“ (Smits, 2025b). Odpor vůči němu je pak nejen oprávněný, ale i žádoucí, a každý, kdo se staví na jeho stranu, musí být zákonitě fašistou také.

¹ V ČR je vyšší volební účast obecně chápána jako pozitivní a prodemokratický ukazatel, jelikož teoreticky vyšší podíl voličů znamená vyšší demokratickou legitimitu. Výzkumníci už od 60. let 20. století (např. Seymour Lipset) ale upozorňují, že vysoká míra volební účasti může indikovat spor o povahu režimu. Navíc, pokud je vyšší volební účast způsobena širokou podporou antidemokratické entity, pak jen těžko můžeme mluvit o vyšší demokratické legitimitě.

Na druhou stranu radikální konzervativce může ve vítězství Donalda Trumpa vidět spásu světa, který byl akutně ohrožen levicí a „woke agendou“. Zdegenerované liberální elity ve spolupráci s přistěhovanci podle tohoto výkladu prosazovaly nepřírozené a škodlivé ideologické koncepce, jejichž cílem bylo nenávratně změnit etnické složení západních společností a podporovat neřízenou imigraci. Stát a jeho administrativa systematicky prosazovaly antibělošský rasismus skrytý za inkluzivní politiku. Připočteme-li k tomu prosazování „genderové ideologie“ či koncept hate crime, jehož skutečným cílem mělo být postihování kritiků liberálního režimu, kontury liberálně-dystopických USA se objevují samy. Pro konzervativce je Trump mesiášem, který se s osobní statečností a nasazením vlastního života — včetně nezdařeného, avšak těsného pokusu o atentát v Butleru — pustil do boje se zkorumpovanými elitami, deep statem, globalisty, levicí a komunisty. Kdo je proti Trumpovi, musí být komunist, islamista, nebo rovnou Antikrist.

Co oba krajní postoje spojuje? Zprvce radikalismus pracující s vágními pojmy a jejich vědomým ohýbáním. Typickým příkladem je inflace označení „fašista“ či „komunista“. Sympatie k současnému americkému prezidentovi z nikoho fašistu automaticky nedělají. Řada prací, které docházejí k závěru, že současný režim v USA může vykazovat znaky fašismu (např. Smits, 2025a), pracuje s definicemi natolik eklektickými, že jsou použitelné téměř na cokoliv. Pokud bychom použili robustní a ustálenou definici fašismu (např. Nolte, 1999), jen stěží bychom mohli současnou americkou administrativu označit za antikapitalistické a antiburžoazní hnutí — dva ze čtyř klíčových definičních znaků fašismu.

Podobně je problematické označovat Trumpovy odpůrce za „komunisty“ či „neomarxisty“, neboť jen málokdo z nich by skutečně usiloval o plošnou redistribuci majetku a svržení kapitalismu v koordinaci se světovým komunistickým hnutím. Přesné definice pojmů byly vždy překážkou demagogie — a 21. století není výjimkou.

Zadruhé oba přístupy spojuje únavné hledání paralel s 20. stoletím, zejména s Evropou 30. a 40. let, často zcela odtržené od reality. Citát George Santayany „Ti, kteří si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu, aby si ji zopakovali“ patří k nejzneužívanějším výrokům současnosti. Poukazovat na nacionalismus jako na kořen veškerého zla v mezinárodní politice ignoruje fakt, že vznik Československa v roce 1918 byl vyvrcholením nacionální politiky českých elit par excellence. Stejně tak interpretace ekonomické krize jako klíčového faktoru Hitlerova nástupu ignoruje skutečnost, že Benito Mussolini provedl převrat již v roce 1922, tedy v době poválečné konjunktury. Kritika Trumpova nerespektování suverenity Venezuely v případě Nicoláse Madura pak přehlíží, že při likvidaci Usámy bin Ládina v Pákistánu se Obamova administrativa suverenitou Islámábádu zabývala jen minimálně.

Historie se neopakuje a dějiny se neodehrávají v kruzích — pouze naše mysl se snaží v nových událostech nacházet známé vzorce. Je to pohodlné, ale analyticky zavádějící.

V České republice se sice můžeme americkým kulturním válkám smát, nicméně podobná vágnost pojmů a zmatení provází i naši vlastní polistopadovou historii. Typickým příkladem je pojem „Západ“. Po pádu komunistického režimu se hlavním heslem české politiky stal návrat — návrat na Západ, tedy do prostoru demokracie, svobody, kapitalismu a právního státu. Nekonkrétní místo bez korupce a s kulturní nadřazeností hodnou následování. I po téměř čtyřech dekadách svobody zůstává toto téma živé; vládní koalice si v parlamentních volbách roku 2025 zvolila heslo „Patříme na Západ“.

Jenže co dnes pro Čechy a Češky pojem „Západ“ vlastně znamená? Trumpovy USA? Pobrexítovou Británii? Macronovu Francii? Německo s odstavenými jadernými elektrárnami a přibližně 20 miliony obyvatel s migračním původem? Skandinávií? Izrael? Nebo amorfní Brusel? Shoda na konkrétním vzoru nikdy nebyla cílem této koncepce. Smyslem bylo vytvořit dělicí linii mezi „námi“ a „ostatními“. Polarizace, která měla svůj význam v 90. letech, dnes ztratila obsah.

Konec polistopadového režimu nenastal ani vstupem Andreje Babiše do politiky, ani zvolením Petra Pavla prezidentem, ale fakticky vstupem České republiky do EU v roce 2004. Od té doby politické elity nedokázaly formulovat novou pozitivní vizi společného cíle. Abstraktní spory o směřování na Západ či Východ naši budoucnost nedefinují. Jde o koncepci uvízlou v mentalitě 20. století — stejně relevantní pro dnešní svět jako prusko-rakouská válka.

Revoluce je jinde

Představte si sami sebe v hypotetické situaci. V roce 2004 jste se ve víru oslav přistoupení ČR k EU praštili do hlavy a upadli do kómatu, ze kterého jste se probudili 1. ledna roku 2026. Čeho byste si ve svém okolí všimli jako první? První by určitě byly zásadní celospolečenské změny spojené s novými médii a internetem. Třeba mobility. Oproti roku 2004 drtivá většina lidí ve veřejném prostoru zírá do černých placiček bez tlačítek a všichni mají v uších sluchátka jako nějací příslušníci tajné služby. Na zpravodajských serverech a v televizi se probírají vyjádření, která nikde reálně nezazněla, nikdo je skutečně nevyřkl — jen byla napsána do virtuálního prostoru internetu — a ostatní lidé je berou stoprocentně vážně, jako by je vykřičel člověk z masa a kostí na Václavském náměstí v pět hodin odpoledne.

Lidé si už nekupují noviny a v televizi si sestavují vlastní program z nepřeborné nabídky pořadů. Pracují z domova a používají umělou inteligenci i na ty nejjednodušší úkoly. Člověk, který neumí pracovat s internetem, aplikacemi a tabulkovými procesory, je prakticky vyřazen. Na nákup už sousedé nechodí do pekařství ani do supermarketu, ale objednávají si jej domů v papírových taškách. Soukromí se scvrklo na to, co o sobě lidé sami neřeknou na sociálních sítích. Počet nově narozených dětí v roce 2025 je nejnižší od 18. století (Cechl, 2026).

Oproti těmto zásadním změnám v české společnosti by se mezinárodní politika musela našemu nedobrovolnému cestovateli časem zdát až nudně povědomá. Česká republika je stále členem EU i NATO. OSN nadále sídlí v New Yorku. USA zůstávají světovou jedničkou v inovacích i vojenské síle a stále je reprezentuje stárnoucí bílý muž, který bez ohledu na OSN prosazuje národní zájmy. Irák, Afghánistán nebo Venezuela; George W. Bush nebo Donald Trump. V Rusku stále sedí tentýž Putin, který touží po obnově sovětského impéria a napadá své nejbližší sousedy s menší či větší úspěšností. Válka v Čečensku nebo válka na Ukrajině.

V Číně jsou u kormidla nadále komunisté, podobně jako ve Vietnamu, na Kubě či v Severní Koreji, akorát Čína je oproti roku 2004 obrovským průmyslovým gigantem s vědeckým pokrokem srovnatelným s tím, který probíhá ve Spojených státech (viz níže). Arabský svět stále osciluje mezi brutálními diktaturami, islamistickým fanatismem a nekonečným chaosem. Afrika patří mezi nejchudší oblasti světa, stejně jako v roce 2004. Rozdíl je především v tom, že EU postrádá Velkou Británii, jejíž místo zaujaly Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko. NATO se mezitím rozšířilo o Albánii, Finsko, Švédsko, Chorvatsko a Severní Makedonii. Integrace evidentně pokračuje, alespoň ve východní části Evropy.

Popsané hypotetické pozorování ukazuje na jednu zásadní skutečnost. Zatímco v našich společnostech zuří vědecko-technická revoluce, mezinárodní řád je oproti tomu až překvapivě stabilní. To může znamenat jen jedno: změny ve světovém řádu přijdou — a pravděpodobně velmi brzy. A co je způsobí? Agresivní Rusko, které napadne evropské členy NATO? Agresivní Čína, jež si vojensky podmaní Tchajwan? Nebo USA pod vedením Donalda Trumpa, které anektují Grónsko? Vše je možné, ale mnohem pravděpodobnější je, že nepůjde o klasický vojenský konflikt. Bitevním polem 21. století se stane virtuální prostor a soupeření dvou koncepcí lidské společnosti: svobodné kapitalistické demokracie západního stříhu a čínského státního kapitalismu.

Tuto dichotomii podporuje skutečnost, že v současnosti existují na světě v zásadě dvě oblasti, kde probíhá zmíněná vědecko-technická revoluce zahrnující umělou inteligenci a vývoj pokročilých neuronových sítí. Na jedné straně stojí Spojené státy se svými partnery, jako jsou Japonsko, Jižní Korea či Tchaj-wan, na straně druhé Čínská lidová republika. To, že Evropa stojí spíše stranou, je symptomatické samo o sobě.

Mnoha evropským politikům se nelíbilo, že Trumpova administrativa ve své nové bezpečnostní strategii zmínila úpadek významu států kontinentální Evropy. Jako důkaz je uváděn fakt, že podíl evropských států na globálním hrubém domácím produktu klesl z 25 % v roce 1990 na 14 % v roce 2025 (NSS, 2025: 25). Hospodářský výkon je však pro Evropu ještě relativně příznivou metrikou.

Pokud se podíváme na statistiku nových patentů v oblasti umělé inteligence, vývoj je zcela jednoznačný. V mezinárodním měřítku bylo nejvíce patentů v oblasti AI uděleno subjektům z Číny a Spojených států, přičemž čínské patenty se soustřeďují především na oblast strojového učení. V letech 2000 až 2022 bylo na celém světě uděleno přibližně 190 000 patentů v oblasti umělé inteligence. Jen v roce 2022 bylo čínským entitám uděleno zhruba 40 000 patentů, zatímco srovnatelné číslo pro Spojené státy činilo přibližně 9 000 (NSF, 2024). Z těchto dat je zřejmé, že svět směřuje k nové polarizaci USA versus Čína, respektive že pouze Spojené státy se svými spojenci mohou čínské technologické expanzi reálně konkurovat.

O to zajímavější je způsob, jakým Trumpova administrativa hodnotí dosavadní politiku USA vůči Číně: „Prezident Trump sám zvrátil více než tři desetiletí trvajících mylných amerických předpokladů o Číně: konkrétně, že otevřením našich trhů Číně, povzbuzením amerických podniků k investicím v Číně a outsourcingem naší výroby do Číny usnadníme vstup Číny do takzvaného ‚mezinárodního řádu založeného na pravidlech‘. To se nestalo. Čína zbohatla, zesílila a využila svého bohatství a moci ve svůj značný prospěch“ (NSS, 2025: 19; překlad autora).

Toto poměrně střízlivé zhodnocení je následováno opatřeními, jejichž cílem je omezení outsourcingu výroby z USA do Číny, narovnání ekonomických vztahů (čteno jako vyšší podíl Spojených států na ziscích z čínské ekonomiky) a především omezení vývozu technologií a know-how, z nichž čínský nedemokratický režim následně vytváří vlastní pokročilé technologie. Pro svobodný svět to přitom nemusí být nutně špatná zpráva.

Lekce pro Česko

A co si z toho všeho má odnést Česká republika? Mnoho — ale záleží na tom, na jaké faktory se zaměříme. Buď budeme očekávat, že hrozby 21. století budou navlas stejné jako ty ze století dvacátého. Pak se největším nepřítelem skutečně může stát Putinovo Rusko a jeho snaha o obnovení sovětského impéria, a s ní spojená širší konvenční válka v Evropě, kterou by kvůli tomu mohlo vyvolat. Nebo opustíme optiku 20. století a za největší problém budeme považovat naši pozici na vědecko-technické periferii, katastrofální porodnost a rozsáhlou závislost na Číně a jejím průmyslu. Tím nechceme říci, že se nebezpečí ruského imperialismu snižuje, ani že bychom měli Ukrajinu „hodit přes palubu“. Jde o to, na co se připravujeme a co očekáváme, že se stane.

Během Trumpovy éry se jako sebevědomá země střední Evropy můžeme zachovat různými způsoby. První variantou je pštroší pozice. Počkáme na konec Trumpova druhého mandátu a budeme doufat, že šlo o uzavřenou epizodu americké politiky a že se poté vše vrátí do starých kolejí — USA obnoví členství v mezinárodních organizacích, znovu převládnu příznivci globalismu, bude obnoven USAID a my se vrátíme tam, kde jsme byli zhruba v roce 2015. Na tuto variantu sází především české elity napojené na Demokratickou stranu a americké liberální kruhy. Představa, že se v roce 2029 vše „v dobré obrátí“, je však naivní a připomíná spíše zbožné přání. Tři roky pouze čekat, že po zvolení

demokrata do Bílého domu bude vše opět v pořádku a Evropa si znovu začne užívat amerického bezpečnostního deštníku, je v rychle se měnícím světě hloupá strategie.

Druhou možností je opustit téměř čtyřicet let české zahraniční politiky a přestat se orientovat na Spojené státy. Důvodů lze uvést mnoho: nestabilitu, ztrátu kredibility, fašistické tendence či údajnou zradu hodnot. Česká republika by se pak mohla maximálně přimknout k Evropské unii, která je v této optice poslední baštou svobody a demokracie. Výsledkem takové politiky může být roztržka s naším nejdůležitějším spojencem, avšak s pocitem, že jsme „zůstali věrní ideálům“ — a například i podporou Dánska v udržení jeho koloniálních držav. Otázkou však zůstává, jak by nám takové přehodnocení zahraničněpolitické orientace pomohlo čelit Rusku, čínské rozpínavosti a technologickému zaostávání Evropy.

Třetí možností je respektovat rozhodnutí Spojených států zásadně změnit svou mezinárodní politiku a místo kladení odporu se pokusit tyto změny využít ve vlastní prospěch. To znamená systematicky budovat vztahy i s Trumpovou Amerikou — zejména v oblasti výzkumu a vývoje, bezpečnostních záruk a nových strategických aliancí. A to i za situace, kdy USA upřednostňují především bilaterální vztahy s jednotlivými evropskými státy před spoluprací s EU jako celkem. Takové rozhodnutí však nevyhnutelně přinese řadu nepříjemných dilemat. Například do jaké míry by měla Česká republika podpořit svého evropského spojence, konkrétně Dánsko. A naopak, nakolik by bylo strategicky výhodné podpořit nároky Trumpovy administrativy, i když by Česká republika mohla být starými členskými státy EU vnímána jako trojský kůň americké politiky MAGA.

Z hlediska budoucnosti je první varianta naivní, druhá morální a třetí realistická. Která z nich České republice zajistí bezpečnost, prosperitu a bohatství, si musí každý zodpovědět sám. „Západ“ na nás čekat nebude — ať už dnes znamená cokoli.

Zdroje

- Cechl, P. (2026). Tak prudký propad porodnosti v Česku nikdo neočekával, říká demograf. Novinky.cz. Publ.: 17. 1. 2025. <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-tak-prudky-propad-porodnosti-v-cesku-nikdo-neocekaval-rika-demograf-40558042>
- Doležal, B. (2015). Polistopadový režim skončil. Žijeme v Druhé České republice. Forum24.cz. Publ.: 12. 7. 2015. <https://www.forum24.cz/polistopadovy-rezim-skoncil-zijeme-v-druhe-ceske-republice>
- Nolte, E. (1999). Fašismus ve své epoše. Praha: Argo.
- Pavelka, K. (2023). Lidový prezident aneb Zvolení Petra Pavla je definitivní tečkou za Listopadem '89. Reflex.cz. Publ.: 1. 2. 2023. <https://www.reflex.cz/clanek/volby/117296/krystof-pavelka-lidovy-prezident-aneb-zvoleni-petra-pavla-je-definitivni-teckou-za-listopadem-89.html>
- National Security Strategy of the United States of America (2025). Issued November 2025. Washington: The White House. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>
- Smits, R. (2025a). Dit is Fascisme. De Correspondent.
- Smits, R. (2025b). This is fascism. Publ.: 13. 6. 2025. <https://decorrespondent.nl/16177/this-is-fascism/Od604cd4-7b7f-0f8b-3d68-9540540803d3>

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz